

Advies Klimaatraad Antwerpen: Biodiversiteit in Antwerpen Bijeenkomst 27 november 2024

De Klimaatraad kwam op 27 november 2024 bijeen om het dossier biodiversiteit in Antwerpen te bespreken. Tijdens de bijeenkomst hebben Vincent Van Rysseghem en Heleen Van Hecke namens stad Antwerpen een presentatie gegeven over de maatregelen die de stad neemt om de biodiversiteit te beschermen en versterken. Koen Van Keer, Natuurpunt, gaf tevens een presentatie over de soms contrasterende afweging tussen klimaat- en biodiversiteitsbeleid.

Biodiversiteit is de verscheidenheid van en tussen alle levende organismen om ons heen, en is cruciaal voor het in stand houden van onze ecosystemen. De vele goederen en diensten waarvoor deze ecosystemen zorgen zijn ecosysteemdiensten. Het zijn deze ecosysteemdiensten die ervoor zorgen dat we oa zuurstof inademen en voedsel kunnen produceren. Ze hebben daarnaast ook een belangrijke functie in de weerbaarheid tegen klimaatverandering door ondermeer het vermijden van overstromingen en het verzorgen van natuurlijke verkoeling .

Klimaatverandering is een grote oorzaak van biodiversiteitsverlies, wat uitsterving van vele plant- en diersoorten tot gevolg heeft. In Vlaanderen is bijna de helft van de soorten bedreigd of 'bijna in gevaar'. Er is wel een licht positieve trend bij algemene soorten (behalve insecten en broedvogels). Tevens wordt een kwart van de Vlaamse natuur vandaag beschermd en zijn er signalen van de terugkeer van grote zoogdieren zoals de wolf.

Biodiversiteit wordt in een klimaatcontext veelal als mitigatiemiddel bekeken in de vorm van bomen die zorgen voor CO₂-opslag en verkoeling door zowel schaduwcreatie als evapotranspiratie. Echter slaan de oceanen en gezonde bodems ook veel CO₂ op. Om te anticiperen op klimaatverandering is er een discussie over de aanplant van exotische soorten die beter bestand zouden zijn tegen de veranderende omstandigheden. Dit gaat echter gepaard met de nodige risico's. Onderzoek wijst uit dat inheemse planten beter zijn aangepast aan de lokale omstandigheden en exotische soorten zelfs kunnen zorgen voor een ecologische 'mismatch' met schade tot gevolg.

Ontharding is een fundamentele maatregel voor klimaatadaptatie, en deze maatregel wordt nog effectiever als hij wordt gecombineerd met natuurintegratie. Een doorwortelde bodem infiltreert en buffert bijvoorbeeld beter hemelwater dan een niet-doorwortelde bodem. Bomen en planten zijn gezonder en klimaatresistenter als ze in samenhangende biotopen (met voldoende synergetische biodiversiteit) groeien. En hoe gunstiger en soortenrijker de groeiplaats, hoe beter inheemse soorten gedijen en bijvoorbeeld plagen worden vermeden. Bovendien dragen zulke biotopen, als ze voldoende talrijk en verbonden zijn, ook bij tot het milderen van weersextremen zoals hittegolven en droogte, doordat ze via evapotranspiratie bijvoorbeeld de stad verkoelen en de kleine waterkringloop voeden.

Stad Antwerpen heeft geen biodiversiteitsplan, maar houdt rekening met de bescherming en versterking van de biodiversiteit in bijvoorbeeld het Groenplan en het ecologisch beheer in de stad. In het Groenplan is de ecologische hoofdstructuur van Antwerpen gedefinieerd, waaraan het Strategisch Ruimteplan Antwerpen (SRA) een groenblauwe dooradering van de binnenstad koppelt. Daarnaast wordt de inplanting van groenambities verder uitgewerkt in districtsgroen- en wijkplannen. Dit geeft ruimtelijke handvaten en pragmatische oplossingen voor nieuwe stadsontwikkelingen, maar er is geen uitvoeringsluik met bijbehorende timing gekoppeld aan deze plannen.

Het Bomenplan, Grasplan en de Natuur- en parkbeheerplannen hebben een gecombineerde visie met specifieke doelstellingen en maatregelen op duurzaam beheer en gebruik van het landschap en de ecologie. De expertisecel groen van de Groendienst zet bijvoorbeeld in op beheren van toekomstbomen, ontwikkeling van klimaatbestendige groeiplaatsen en extensief maaibeheer i.f.v. het gewenste graslandtype, gebruik en efficiëntie. De uitbreiding van het groenareaal, bijvoorbeeld in de Ringparken, zal echter grote additionele capaciteit vergen. De stad monitort ook de stand van de biodiversiteit aan de hand van doel- en indicatorsoorten per habitattypen in de kerngebieden van de stad en inventariseerde in 2023 eenmalig de soortenrijkdom binnen de Ring.

De Klimaatraad brengt op eigen initiatief advies uit over de bescherming en versterking van de biodiversiteit in Antwerpen. Het advies van de klimaatraad kan samengevat worden in vijf aanbevelingen:

Advies 1. Voer de bestaande beleids- en beheerplannen uit en vul deze aan waar er nog hiaten zijn.

De stad heeft een aantal doelstellingen en maatregelen uitgewerkt op vlak van ecologie in ambitieuze beleidsplannen, zoals de Groenplannen, en beheerplannen, zoals de Bomen- en Grasplannen. Het is nu zaak om vol in te zetten op de uitvoering van deze plannen binnen een welbepaalde termijn. Inzetten op de aanplant en het beheer van toekomstbomen, extensief graslandbeheer en de uitbreiding van de bomenbank zijn goede eerste stappen om de stadsnatuur te behouden. Werk aan verhoogd tempo de ontbrekende districts-groenplannen (8 districten) en wijkplannen uit die nog niet afgerond zijn. Dit zal op korte termijn duidelijkheid scheppen voor projectontwikkelaars en bewoners over de vergroening van hun buurt.

Houd ook de bebouwings- en -verhardingsgraad, zeker bij inbreidingsprojecten, in toom. Beperk in het algemeen verharding in de openbare ruimte en infrastructuur tot een absoluut noodzakelijk minimum en opteer voor natuur gebaseerde en/of waterdoorlatende oplossingen overal waar mogelijk. Stap af van het achterhaalde idee dat natuur niet thuishoort in de stad. Het is een standpunt dat we ons in verstedelijkt Vlaanderen niet kunnen veroorloven. Bevorder deze broodnodige cultuuromslag. Tak hierbij aan op bestaande initiatieven zoals bijvoorbeeld de Green Deal Klimaatbestendige Omgeving.

Het is daarnaast relevant om specifiekere soorten- en actieplannen op te maken, bijvoorbeeld rondom de bescherming van bestuivers en de aanpak van invasieve exoten, ziektevectoren (zoals de teek), natuurinclusief patrimonium en percelen, en innovaties rond groenaanplant en beheer. Inheemse soorten helpen de gezondheid van de hier levende systemen versterken. Handel volgens het voorzorgsprincipe om inheemse soorten te beschermen en weer exoten actief. Informeer bewoners en bedrijven over de risico's en gevolgen van invasieve exoten en ziektevectoren om kennis en bewustzijn te vergroten. Stel daarom een ecologisch kader op voor stadsontwikkelingsprojecten om de ecologische waarde van zowel het publiek domein als van private percelen te vergroten. Houd hierbij rekening met andere opgaven en integreer deze om overprogramming te voorkomen.

Koppel een natuurtoets aan deze plannen, waarmee je bij plannen en ontwikkelingen een zicht krijgt op impact, mitigatie- én verbeteringsmogelijkheden met betrekking tot het ecologisch functioneren van het stadsweefsel.

Advies 2. Anticipeer op de extra benodigde capaciteit in het beheer van de stadsnatuur.

In de beleidsplannen zal het groenareaal van de stad aanzienlijk toenemen. Versterk daarom de interne capaciteit om de uitrol van lokale groen- en wijkplannen te versnellen en het groenbeheer op te schalen in lijn met de realisatie van de stedelijke vergroeningsambities. Zoek hiervoor ook verbinding met de burger en experimenteer met vrijwillig beheer en behoud van stadsnatuur. Er is kennis en welwillendheid bij de burger om betrokken te raken bij de vergroening van de stad en dit kan de sociale cohesie versterken. Informeer bewoners over de plannen en de voordelen en acties van bijvoorbeeld het extensief maaibeleid om het bewustzijn en draagvlak te vergroten. Werk hiervoor samen met organisaties die op deze vlakken actief zijn.

Advies 3. Integreer kennis en kunde en stel een Natuurregisseur aan.

Ontwikkel een integrale visie met kwalitatieve en kwantitatieve doelstellingen waar klimaat én biodiversiteit worden meegenomen en combineer deze waar mogelijk. Houd rekening met win-wins voor zowel biodiversiteit en klimaat: oudere bomen en bossen met grotere boomsoortvariatie slaan meer koolstof op en zijn beter voor de biodiversiteit. Stel een kader op voor afwegingen op basis van lokale omstandigheden voor situaties waar dit minder opportuun is. De Expertisecel van de Groendienst kan hierin een bijzondere rol vervullen. Stel een 'Natuurregisseur' aan voor een centrale coördinatie en integrale visie, en uitvoering voor de bescherming en versterking van biodiversiteit in de stad. Deze regisseur kan zo de ecologische belangen bewaken in de stedelijke projecten en ontwikkelingen, en horizontale (kennis)integratie in relevante beleidsdomeinen en stadsdiensten bevorderen. Een ondersteunende Natuurdienst beheert dan groen dat effectief bijdraagt aan een gezond ecosysteem in de stad.

Advies 4. Werk kennishiaten weg door de versnelling en uitbreiding van de biomonitoring.

Er zijn op dit moment nog hiaten in de kennis rondom de huidige staat en evolutie van de biodiversiteit in Antwerpen. Op dit moment wordt in elk kerngebied uit de ecologische hoofdstructuur van de stad eens in de zes jaar een inventarisatie van de biodiversiteit uitgevoerd. Versnel de monitoringscyclus om de gevolgen van maatregelen op de stand van de biodiversiteit beter in kaart te brengen en cruciale veranderingen (bijv. dalende soortpopulaties, introductie exoten) tijdig te detecteren. Zo kan, waar nodig, tijdig ingegrepen of bijgestuurd worden. Breid de biomonitoring uit naar de binnenstad, het district Borsbeek, oppervlaktewateren en ontbrekende relevante soortgroepen (bijv. wilde bijen). Verken hierbij ook nieuwe inventarisatiemethodes en -technieken zoals eDNA monitoring en remote sensing om de monitoring efficiënter en accurater te maken. Ook projecten met burgerwetenschap kunnen hierin een rol spelen, zeker als ze sociaal inclusief bedacht worden.

Advies 5. Sensibiliseer en activeer burgers en bedrijven door wervende communicatie en ondersteunende acties.

Burgers, bedrijven, scholen enz. willen graag hun steentje bijdragen. Benut deze kansen door (verder) in te zetten op ontzorging bij de vergroening van private percelen. Communiceer actief over stedelijke biomonitoring en extensief beheer, en tak aan op bestaande (biodiversiteits)campagnes zoals Maai-mei-niet. Zet wervende evenementen op zoals een stadsbrede Bioblitz en engageer bereidwillige burgers in het duurzaam onderhoud van straatgroen. Informeer daarnaast ook actiever over de risico's van exoten en de verspreiding van ziektevectoren.

Bedrijven vormen een cruciaal onderdeel van het Antwerpse stadsweefsel, zowel economisch als wat betreft grondgebruik. Inzetten op biodiversiteit en natuurinclusie kan bedrijven helpen voldoen aan hun duurzaamheidsdoelstellingen en de CSRD vereisten. Sensibiliseer daarom gericht naar bedrijven en help hen de nodige expertise en ondersteuning te vinden (bijvoorbeeld door een lijst van ecologische landschapsarchitecten en relevante dienstverleners raadpleegbaar te maken). Ook bij appartementsgebouwen vormen praktische, technische en organisatorische aspecten vaak een obstakel voor een duurzamere (terrein)inrichting. Help VME's de nodige ondersteuning en begeleiding vinden.